

ÉLET ÉS KULTURA

Színház

ZSUZSÓ. Az Új Magyar Színház művészei Csadó Pál vigjátékával szórakoztatták néhány estén a szegedi közönséget. Egy fiatal állás nélküli tanár és egy fiatal tanárnő mint házaspár jelentkeznek a jómódú családnál, hogy két gyermeket készítsenek elő az őszi javítóvizsgálatra. Ebből a meggondolatlan szövetkezésből következik aztán a vigjátéki helyzetek sorozata. A darab első fele veszedelmesen emlékeztet az *Ártatlan vagyok* jeleneteire, de szellemességben csak szerényebb igényeket elégít ki. A fiatalok szerepében játszó *Perényi László* és *Pelsőczy Irén* nagy igyekezettel próbálták a darabot a zökkenőkön átgépeíteni. *Halassy Mária* a szőrtőlódó, de jólelkű vénkisasszony figurájában sokat megéreztetett abból, amit az *anyós* vagy a *vénasszony* szóval szoktunk kifejezni. Másfajta női típust érzékeltetett *Árpád Margit* bosszúálló fúriája. *Harsányi Rezső* világát élő „méltóságosa“ életből kivágott alakként tűnt fel a jelenetekben.

TARTUFFE. Molière körül mintha valami változás történt volna a magyar színpadon. A gall szellem világ-irodalmi tetőpontját eddig is tiszteltük, megbecsültük, a drámaírás legnagyobbjai között emlegettük, de a színházi gyakorlat mégis hűvösen kezelte a nagy francia jellem-ábrázolót. Shakespeare úgy beszéltünk, mintha a miénk lenne, s ugyanakkor Molière-t csak vendégnek tekintettük. Talán fajtánkban és nyelvünkben van az ok, hogy Shakespeare mellett jobban fel tudunk melegedni. Bizonyos, hogy kevés Molière-színészünk van, s Molière-t nehéz is játszani. Évek vagy évtizedek telnek el, míg egy-egy Molière-szerep

újra megtalálja a maga emberét. A *képzelt betegen* kívül a *Tartuffe* is sokáig váratott magára, hogy kétévtizedes szünet után valaki ismét megszólaltassa. *Harsányi Rezső* álszenteskedője talán más, mint a régi alakítások. Nem a sima modorú „ájtatos gazember“ játssza meg, hanem a testiség kéjencét. Alakja, kissé *zsiros* hangja, lompos maszkja ezt a típust fejezték ki. Sunyi tekintete, a leleplezéskor támadásba menő, felcsattanó hangja mind jellemző típusjegyek voltak. A szerepnyújtotta némajáték lehetőségeket azonban nem ragadta meg.

A szegedi színház igazgatósága a Molière-darab előadására is a budapesti Új Magyar Színház művészeit hívta meg. *Harsányi*ja mincs a szegedi színháznak, de az a véleményünk, hogy a többi szerepben megállták volna a helyüket színészeink. Van olyan rendezője a Városi Színháznak, aki biztosította volna a helyes felfogáson alapuló egyöntetű játékot.

SZIVÁRVÁNYHID. Koncz Antal színpadi műve inkább eszmei, mint drámai mondanivalójával nyerte meg a közönség tetszését. Benne két nemzedék képviselői kerülnek szembe egymással, s nemcsak a jó győz, hanem a jobb belátás egyesíti is a két csoportot a magyar falu ügyének érdekében. Kár, hogy csak a falu problémái beszélnek a darabról, de a falu levegője nem járta át a képeket. Kívánatos lett volna az is, hogy az alakok magatartása és lelki átalakulása meggyőzőbb lett volna. A színműbe életet *Ladányi Ferenc*, *Bakó László*, *Bakos Gyula* és *Szemethy Endre* jelenetei vilttek.

SPECTATOR

Művészet

A közművelődésnek tett szolgálatot a városi múzeum, midőn a közelmúltban **VÖLGYESSY FERENC** dr. magángyűjteményéből kiállítást rendezett. Tudvalevőleg van még a városban egy-két — részben régi mesterek műveiből álló — gyűjtemény, melynek bemutatása a közművelődés szempontjából különösen hasznos lenne és csak örömmel lehet fogadni a múzeumnak további ilyen irányú szándékát.

A Völgyessy-gyűjtemény kizárólag

magyar mesterek műveiből áll és benne a múlt század utolsó harmadától a mai időkig a magyar művészettörténet több szakasza, illetve a művészeti törekvések sokféle árnyalata képviselve van. A legtöbb mű azonban a hozzánk időben közelebb eső korszakokból való. Kisebb festmények, vázlatok, grafikai munkák képezik a gyűjtemény anyagát, de van benne nehéz veretű muzeális alkotás is (Madarász: Gróf Teleki Blanka és Leővey Klára a fog-

ságban, Rippl-Rónai: Apám és anyám negyven évi házassága után, melyek országosan ismert, többször is reprodukált festmények).

Jóllehet a gyűjtemény kisebb igényű művekből áll, legtöbb darabja előkelő művészi alkotás. Tulajdonképpen ezen a ponton válik vidéki viszonylatban tanulmányossá ez a tárlat, mert itt olyan műtárgyak kerültek kiállításra, amelyeket aránylag könnyen és olcsón meg lehetett szerezni és mégis tiszta művészetet nyújtanak. Nálunk Magyarországon, de különösen vidéken a vázlat vagy a grafika szépségét, a benne rejlő művészetet kevesen értékelik, noha érzésben őszintébbek, megjelenésükben közvetlenebbek lehetnek, mint nem egy gondosan kivitelezett nagyobb mű, melyet sokszor erőltetett szabályok, vagy a kritikus, esetleg a megrendelő nem mindig fejlett ízlésének figyelembevételével készítenek. A vázlat dokumentuma lehet egy hirtelen jött ihletnek és benne vannak az intimitás és a spontaneitás jegyei. Az ilyen kisebb képek, vázlatok vagy grafikai munkák éppen meghittságunknál, nem súlyos, de bensőséges művészi tartalmuknál fogva nagyon illenek vagy illenének polgári lakásokba. Biztató jel, bár még korántsem általános jelenség, hogy középosztályunkból, sőt annak kevésbé tehető rétegeiből is sokan kezdik érezni az álrepresentatív bútorok és commerce festmények által teremtett környezet üres és művésziellen voltát és inkább egyéniségüket, társadalmi osztályukat stílusosan kifejező műtárgyakkal teszik hangulatossá az otthon. Így tett bizonyos mértékben a biedermeier kor polgára is, vagy a régi idők magyar parasztja, mikor még a népművészet virágzott az ország minden vidékén: a termelt a népdal és a népmese. Annak a kornak népi embere a mai idők állapotából visszatekintve ideális művészi környezetben élt. Az a zománcos korsó, tál, festett bútor vagy hímzés nem csupán etnografiai darab volt, hanem igen sokszor iparművészeti remek is; a népdal és népmese pedig a maga igénytelenségében is zenei, illetve irodalmi remekmű. Így, jóllehet a nép embere irodalomra és művészetre nem „költött”, tisztább művészi légkörben élt, mint a mai középosztály egyes rétegei, amelyek a legtöbb esetben a művészetnek csak a szurrogátumát kapják.

Ha közelebbről nézzük ezt a kérdést, a magyar parasztnak meg volt a legideálisabb alapon nyugvó műértése is.

A nép művésze lélekben egy volt az ő közösségével. Ugyanazok a művészi tartalmak és formák éltek a közösségek lelkében és ezeknek ő csak végleges megformálója volt.

Ma, noha az egyházi és a monumentális művészet mellett egy terjedelmében nagy, színvonal tekintetében magas polgári művészetről beszélhetünk, hiszen ez a művészet szellemi struktúrájánál és formájánál, de a szükségletnél fogva is, melyet hivatva van szolgálni, elsősorban polgári, mégis azt mondhatjuk, hogy ez a lelki kapocs a művészet és a közösség között elég laza. Ennek egyik oka bizonyára az, hogy az európai művészet formavilága, melyből a magyar művészet is sarjadt, nem a mi kisebb közösségünk alapításából fakadt, hanem mi kapcsolódunk bele ebbe a formavilágba, hogy vele a magunk érzéseit fejezzük ki. Ez a művészet csak úgy tud minden európaiassága mellett is lényegében még magyarabbá válni, ha a mi művelt rétegeink a maguk megalapozott műértésén keresztül szükségletükkel irányítólag és fejlesztőleg tudnak befolytani ennek a művészetnek tartalmára és formájára. Ez annyit jelent, hogy nemcsak a magyar művészek, de bizonyos mértékig a magyar kulturaközösségnek is meg kell ismerni a művészet nyelvét, azt a mélyebb ösztönből fakadó ábrázolási észjárást, amely megnyilatkozik a görög szobrászat vagy a reneszánsz festészet stílusában, a francia impresszionizmusban stb., s amely kiformalta az egész európai művészetet.

Ahhoz, hogy ennek a kis gyűjteménynek akár kisebb igényű darabjait megértsük és élvezni tudjuk, komoly műértésre van szükség; ahhoz is, hogy ilyen darabot megvásárolhassunk. A képzőművészeti műértés a dolog természeténél, de viszonyainknál fogva is nehezen hozzáférhető, de mégis vannak erre alkalmas eszközök. Ma már magyar nyelven is mind több művészeti tárgyú könyv és folyóirat jelenik meg és nívós képzőművészeti irodalom van fejlődőben. A fővárosban pedig, de sok vidéki városban is nyilvános képtárak nyújtanak módot a műalkotásokban való gyönyörködésre és ezzel a műértés fejlesztésére.

A másik kiállítást márkosfalvi BARABÁS MÁRTON képeiből rendezte a muzeum. Műveinek tárgya székely hegyvidéki tájak, falusi utcarészek. Valamennyi szép, tetszetős téma, melyek között a nagy méretben festett

panorámaszerű tájak épen úgy megalálhatók, mint az intimebb tájrészletek. Bár ezek kivétel nélkül mind természetfelvételek, a táj részleteinek ügyes kivágása által mindig jól megkomponált, dekoratív megjelenésű tájképeket ad a festő. Témaiban bizonyos egyöntetűség mutatkozik, rendszeren fenyvesekkel borított hegyeket látunk, melyeknek élénk zöldje s a sziklák rótszíne uralja a képet, sőt ez utóbbi vörösebe vagy lilába játszó okkerek az utcarészletekben is dominánsok. A festő okos mérséklettel olyan témákat választ ki, melyek hajlamanak és tudásának legjobban megfelelnek, mindazonáltal a kiállítás képanyaga éppen a témák érdekessége miatt nem egyhangú. Törekszik a hű ábrázolásra és műveiben sok a helyes megfigyelés és azokat bátor, széles ecsetkezeléssel adja elő. Az ábrázolási törekvéseken túl azonban a látott élmények által keltett mélyebb emócióknak vagy a látottakkal kapcsolatos művészi állásfoglalásnak nyomát aligha találjuk ezeken a képeken. Ez magyarázza meg tartalmi és minőségbeli egyformaságukat is.

A természet nagyszerűségét, színeinek dinamikáját, a fények intenzitását, anyagszerűségének sokféleségét, méreteinek szuggesztív erejét, hangulatait s a benyomások sokaságát, melyet összes érzékeinken át egyszerre kapunk, egy négy lécs közé szorított vászondarabon festőkkel sohasem lehet ábrázolni s a természet teljességével szemben az ilyen ábrázolás mindig fogyatékos marad. Az ábrázoláson felül meg kell nyilatkoznia az emberi léleknek is, mert csak az, ami benne emberi, tehet értékessé és érdekessé számunkra egy művet.

FORGÁCS ISTVÁN KIÁLLÍTÁSA jöllehet úgy műfaj, mint tárgy tekintetében sokféle anyagot ölel fel (valóságos tárgyú kép, zsáner, tájkép,

arckép stb., szobor, festmény, grafikai mű), mégis egységesen hat s ezt az egységet a tudatos stíluskeresésben lehet megjelölni. Jellemző erre a stílusra a természettől való elvonatkozás, a lényeges kép- és formaelémeknek primitív látással és primitív eszközökkel való megjelenítése. Erre ugyan volt már példa az európai művészetben, sőt a magyar művészetben is, de azért itt a primitív érzésnek van némi egyéni íze.

A stílus kialakulásának rendes folyamata az lenne, hogy először a művészi tartalom jön létre és ez teremt magának megjelenési formát. Itt azonban, de főként a képeken csak a stílus van meg, nem kiforrottan, nem mindenütt következetes és elvszerű megvalósításban, hanem sokszor ötletszerűen és kihagyásokkal. Ezeknek a stílusjegyeknek belső indokolása: a mélyebb vagy intenzívebb átélés eredményeként jelentkező művészi tartalom még hiányzik, vagy csak halványan mutatkozik.

Tagadhatatlan, hogy Forgács Istvának a feladata nehezebb, összehasonlítva olyan festőkével, akik csak ábrázolnak, mert azok a belső tartalmi fogyatékokat, a mélységek hiányát kifofozhatják az ábrázolással, viszont aki abstrahál, annak minden tartalmát saját magából kell adni. Tehát az ilyen irányú fejlődés útja is lassúbb és nehezebb.

A kiállítás legértettebb művei első sorban a szobrok és a grafikai művek. A két női akt és „A győztes” című szobrokban a nagy formaegységekre való leegyszerűsítés sok kifejező erővel párosul s ezek a robusztus ősemberi alakok tömör fogalmazásban jelennek meg. A fametszetek is azt mutatják, hogy ennek a technikának abstraháló szellemébe szerzőjük bele tudja magát élni.

DOROGI IMRE

Zene

Művészi értékben és jelentőségben messze kimagasló a többi hangverseny fölé **ALBERT FERENC HEGEDŰESTJE**. Külön elismerés illeti a kamarazenei hangversenyek rendezőségét, hogy ilyen zenei élményben lehett részünk! Albert Ferenc a legkiválóbbja fiatal hegedűművészeinknek. Jelenleg Németországban él, ahol a magyar művészetnek sok dicsőséget szerez (több mint hatvan hangversenye volt szeptember óta). Fiatal korát megha-

zudtolva olyan kiérett művészként tolmácsolta pl. Beethoven Kreutzer-szonátáját, olyan fölényes tudással idézte meg a Glazunow-féle a-moll hegedűverseny elégikus hangulatát, olyan ott-honosan mozgott Paganini bravúrjaiban és Dohnányi Rurallia Hungaricájának magyar világában, hogy hozzá fogható még idősebb művészek között is alig találhatnánk. Micsoda pompásan énekel hegedűjén, milyen meggyőző biztossággal hangzanak üveghangjai,